

SLOVENSKÝ NÁRODNÝ KORPUS A MOŽNOSTI JEHO VYUŽITIA V ŠKOLSKEJ PRAXI

(Mgr. Katarína Gajdošová – Mgr. Helena Ľos Ivoríková)

(Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave)

Od roku 2002, keď vzniklo oddelenie Slovenského národného korpusu (ďalej SNK) v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, uplynulo 10 rokov. Počas desaťročnej existencie SNK sa na tomto pracovisku realizovalo viacero projektov, napr. vybudovanie a pravidelné rozširovanie písaného korpusu slovenčiny, utvorenie niekoľkých špecifických písaných subkorpusov, utvorenie a rozširovanie paralelných korpusov, vybudovanie a rozširovanie Slovenského hovoreného korpusu, Slovenskej terminologickej databázy (o všetkých projektoch podrobnejšie na stránke <http://korpus.sk>).

V príspevku venovanom korpusu ako pomôcke pre učiteľov, publikovanom práve pred piatimi rokmi, M. Šimková zhrnula základné východiská vzniku korpusovej lingvistiky, ktorá je závislá od tvorby korpusov. Okrem základných informácií o SNK sú v texte zverejnené aj ukážky vyhľadávania v slovenskom písanom korpuse prostredníctvom korpusového manažéra Manatee s klientom Bonito I a ukážkové cvičenia pre učiteľov, ktorí môžu využiť SNK ako zdroj materiálu pri príprave cvičení na konkrétne javy v jazyku (Šimková, 2007, s. 64 – 77).

V našom príspevku sa zameriame na aktuálne informácie o SNK, jeho projektoch a na najnovšie verzie korpusov, ktoré majú používatelia k dispozícii v rámci celku SNK. Predstavíme aj novú webovú verziu korpusového klienta Bonito II. Súčasťou príspevku sú opäť aj cvičenia, ktoré možno využiť v školskej praxi. Námety sme čerpali z učebnice pre základné školy (Krajčovičová – Kesselová – Sedláková – Hirschnerová, 2009) a stredné školy (Hincová – Húsková, 2008).

Písaný korpus

Začiatkom roka 2011 bola používateľom sprístupnená najnovšia – piata verzia písaného korpusu prim-5.0 v rozsahu vyše 719 miliónov tokenov (textová jednotka, za ktorú sa považuje slovo, interpunkcia a ďalšie znaky v texte). Už tradične sa s novou verziou korpusu pripravili a sprístupnili špecifické subkorpusy:

prim-5.0-public-all
prim-5.0-public-inf

korpus obsahujúci všetky texty (719 499 235 tokenov)
podkorpus obsahujúci iba publicistické (informatívne) texty
(514 588 190 tokenov)

NÁMETY A ROZHĽADY

prim-5.0-public-prf	podkorpus obsahujúci iba vedecké a odborné texty (82 390 173 tokenov)
prim-5.0-public-img	podkorpus obsahujúci iba umelecké texty (99 235 619 tokenov)
prim-5.0-public-sk	podkorpus obsahujúci iba pôvodné slovenské texty (508 662 478 tokenov)
prim-5.0-public-skimg	podkorpus obsahujúci iba pôvodné slovenské umelecké texty (31 745 338 tokenov)
prim-5.0-public-sane	podkorpus bez textov nezodpovedajúcich niektorým kritériám (správna diakritika, súčasný spisovný jazyk, nelingvistické texty) (699 496 280 tokenov)
prim-5.0-vyv	vyvážený podkorpus (33,3 % publicistika, 33,3 % umelecké texty, 33,3 % odborné texty) (247 180 756 tokenov)

Viac informácií o písaných korpusoch SNK je možné nájsť na webovej stránke <http://korpus.sk/stats.html>. Koncom septembra 2011 bola používateľom sprístupnená aj nová možnosť vyhľadávania v databázach SNK prostredníctvom webového klienta Bonito II. Na webovej stránke <https://bonito.korpus.sk> sa registrovaný používateľ (<http://korpus.sk/registration.html>) priamo prihlási prostredníctvom prideleného používateľského mena a hesla. Bonito II je v porovnaní s korpusovým klientom Bonito I používateľsky prístupnejšie, pretože nie je potrebná jeho osobitná inštalácia do počítača užívateľa. Práca s korpusom je v tomto prípade bezproblémová aj na počítačoch, ktoré využívajú viacerí používatelia. Na obrázku 1 je ukážka vyhľadávania prostredníctvom korpusového klienta Bonito II. V hlavnom korpuse *prim-5.0-public-sane* sme hľadali prídavné meno *školský* vo všetkých jeho tvaroch.

User: priezvisko.meno
Corpus: prim-5.0-public-sane
Hits: 58735
Query: školský
Search
in prim-5.0-public-sane

Concordance
Word List
? Help on main menu

? Help on Conc. menu
Save
View options
KWIC/Sentence
Sort
Left | Right
Node
References
Shuffle
Sample
Filter
Frequency
Node tags
Node forms
Doc IDs
Collocations
ConcDesc
Switch menu position

Page 1 of 3092 Go
Next | Last

KSL74
MLR ; 2 . 3 a 4 - dňové z kalendára
školských /školský/AAip2x
zájazdov s ubytovaním v chatovej osade
prázdniny , kedy sa zrazy konajú . Aj
KSL74
, ktorým by školenie bolo vítané cez
školské /školský/AAfp4x
akcie bude obsahovať okrem spoločnej
KSL74
povstania pri jeho 30 . výročí . Kalendár
školskej /školský/AAfs2x
mládeže . V blízkosti obce , popri ceste
KSL74
doliny sú rekreačné zariadenia Tesly a
školskej /školský/AAfs2x
mládeže (Detský raj – s medzinárodným
KSL74
rekreačných zariadení pre dospelých , pre
školskú /školský/AAfs4x
mládeže a za križovatkou s cestou zo
KSL74
Kežmarské Žľaby s rekreačným zariadením
školskej /školský/AAfs2x
potrebám . Podolíne je bez ubytovacích
KSL74
vysokým nákladom reštaurovali a dnes slúži
školským /školský/AAfp3x
strediskom , strediskom banského , drevárskeho
KSL74
Nová Ves je okresným sídlom , významným
školským /školský/AAfs7x
otázke došlo až po r . 1945 . Začiatkom
KSL74
negramotných . K prevratným zmenám v
školskej /školský/AAfs6x
správy , spoločenských organizácií
KSL74
podporu a pomoc stranických orgánov ,
školskej /školský/AAfs2x
zariadení , zabezpečujúcich povinnú
KSL74
všetkých členov našej spoločnosti . Siet'
školských /školský/AAfp2x
dochádzku , bola v minulosti budovaná
KSL74
zariadení , zabezpečujúcich povinnú
školskú /školský/AAfs4x
roku 1968 / 69 zo 45 ZDŠ polovica boli
KSL74
na špecifické podmienky osídlenia . V
školskom /školský/AAfs6x
jedálne . Dnes je situácia na tomto úseku
KSL74
boli len v 5 školách a v dvoch školách
školské /školský/AAfp1x
zariadením . Naš obraz o Levoči ucelí
KSL74
gotická budova kláštora je v súčasnosti
školským /školský/AAfs7x
, kultúrnych a ďalších služieb bezplatne
KSL74
spoločenskej spotrebe . Využívanie zdravotných ,
školských /školský/AAfp2x
roku 1973 / 1974 aj Vojenská vysoká škola
KSL74
gymnázium , odborné stredné školy a od
školského /školský/AAfs2x
ŽÁJAZDY S ČEDOKOM . Na pulty cestovných
KSL74
Do prevádzky ju dajú 6 . X . 1974 . FB
školské /školský/AAfp1x
zájazdov pod heslom Poznáajte krásy
KSL74
opäť aj tohto roku dostali kalendáre
školských /školský/AAip2x

Obr. 1: Konkordancia prídavného mena *školský* v korpuse *prim-5.0-public-sane*

SLOVENČINÁR • ROČNÍK 1 • 2014 • ČÍSLO 1

45

V hornom riadku sa nachádza informácia o užívateľovi (vždy v tvare priezvisko.meno) spolu s názvom korpusu (prim-5.0-public-sane), ktorý bol zvolený na vyhľadávanie, a počtom výskytov hľadaného výrazu (58735).

V hlavnej časti sa nachádzajú konkordancia – farebne zvýraznené kľúčové slovo (výpis hľadaného výrazu v korpuse, pričom jeden riadok predstavuje jeden výskyt v korpuse) s krátkym kontextom. Pri kľúčovom slove si môžeme dať zobrazíť *lemu* (základný tvar, pomocou ktorého sa dá vyhľadať celá paradigma hľadaného slova alebo výrazu) a *tag* (morfológická značka, ktorá je automaticky priradená každej textovej jednotke v korpuse; viac informácií o morfológickej anotácii SNK možno nájsť na webovej stránke <http://korpus.sk/morpho.html>). Po kliknutí na zvolený riadok konkordancie sa zobrazí širší kontext okolo hľadaného výrazu až do rozsahu 50 textových jednotiek vpravo a 50 textových jednotiek vľavo.

Na začiatku každého riadku sa zobrazuje tzv. *bogocong* – skratka, ktorou je príslušný text označený v databáze SNK a ktorá vychádza z názvu novín, časopisov alebo iniciálok mena autora/mien autorov. Po kliknutí na *bogocong* sa objaví podrobná bibliografická a štýlovo-žánrová anotácia týkajúca sa konkrétnej konkordancie.

Úplne vľavo sa nachádzajú ďalšie ponuky na prácu s vyhľadaným materiálom, viaceré z nich využijeme v rámci cvičení v druhej časti príspevku.

Hovorený korpus

Od roku 2008 sa začal budovať a sprístupňovať Slovenský hovorený korpus (ďalej SHK; <http://korpus.sk/shk.html>). V roku 2012 bola sprístupnená jeho štvrtá verzia – *s-hovor-4.0* a dva samostatné podkorporusy:

s-hovor-4.0	všetky prepisy; 2 611 504 tokenov (353 nahrávok = 282 hod., 37 min.)
s-hovor-upn-4.0	prepisy zvukových záznamov z Ústavu pamäti národa; 1 047 244 tokenov (62 nahrávok = 127 hod., 57 min.)
s-hovor-sane-4.0	všetky ostatné prepisy; 1 564 260 tokenov (291 nahrávok = 154 hod., 40 min.)

Databáza SHK obsahuje prepis zvukových záznamov v textovej podobe, pričom sa zachytávajú aj odchýlky od štandardnej výslovnosti (tvrdosť, mäkkosť, dĺženie, krátenie). Špecifické korpusové značky označujú osobitné rečové aj nerečové udalosti (napr. pauzy, zívanie, smrkanie, kýchanie, neartikulované zvuky, zvuky v pozadí).

Zvukové záznamy získavame prostredníctvom terénnych zberov pracovníkov oddelenia SNK, v rámci zmluvnej spolupráce so slovenskými médiami (napr. TV Bratislava, TV Lux, Rádio Lumen, Rádio 7, Hornet rádio) a akademickými pracoviskami (Inštitút slovakistických, mediálnych a knižničných štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity

v Ružomberku, Katedra slovenského jazyka a literatúry Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici). Osobitným zdrojom dát je spolupráca s Ústavom pamäti národa (ďalej ÚPN): nahrávky, ktoré pracovníci ÚPN získali v rámci projektov Oral History, sa v oddelení SNK prepisujú do textovej podoby a zaraďujú do databázy SHK. Ide zväčša o výpovede ľudí, ktorí boli počas bývalého režimu perzekvovaní, prenasledovaní a väznení pre svoje vierovyznanie alebo názory.

V databáze SHK je možné vyhľadávať dvoma spôsobmi:

- Prostredníctvom korpusového manažéra Manatee s klientom Bonito I alebo prostredníctvom webového klienta Bonito II rovnako ako pri písanom korpuse. Tento prístup umožňuje pracovať len s textovými prepismi a používateľ v nich môže využívať všetky štatistické a triediace nástroje, ktoré klient Bonito poskytuje.

- Prostredníctvom webového rozhrania pre SHK na stránke <http://korpus.juls.savba.sk:8086/oral/>. Aj tu je možné vyhľadávať na základe konkrétneho tvaru slova, lemy, tagu, ale navyše aj podľa výslovnosti slova a príslušnú časť nahrávky si možno aj vypočúť. Kontext hľadaného slova sa zobrazí len vo výslovnostnom prepise spolu so značkami označujúcimi rôzne súčasti komunikácie, hľadané slovo sa zobrazí aj v štandardnej (spravidla spisovnej) podobe. V ukážke na obrázku 2 je zachytený prepis reálnej výslovnosti jednotlivých slov. Kliknutím na symbol noty je možné prehrať časť zvukového záznamu podľa prepisu. V záhlaví stránky pod hľadaným slovom sú uvedené tri formáty a používateľ si môže vybrať, v ktorom bude nahrávka prehraná. Po kliknutí na kód hovoriaceho (v prvom riadku *Keeoa Breungová*, vlastné mená respondentov sa nikde neuvádzajú) sa zobrazia základné sociolingvistické informácie (pohlavie, vek, vzdelanie, miesto narodenia a pod.). Na začiatku každého riadku sa nachádza kód nahrávky, z ktorej prepis pochádza (*Breung+02*). Po kliknutí na symbol pod názvom nahrávky sa zobrazia informácie o nahrávke (téma, miesto nahrávania, počet účastníkov rozhovoru a pod).

slovenský
Hľadať v korpuse S-HOVOR-4.0
Zvukový formát: Ogg/vorbis

O korpuse • en sk

Počet výskytov: 1679
Počet riadkov na stránke: 10 | 20 | 30 | 40 | 50

28	Breung-02	, volal sa letec . . . to bol čech a , samozrejme s = dostal samozrejme* = prijatie priateľské . . . najedol sa , stroj sa opravil , áno , a potom zasa , = keď = keď bol = pojazdný , = tak = @lietadlo , = myslím , = od = od = odletelo na tri duby . . . tri duby , to bolo = to bolo:* = @letisko pre:* povstalecké = ú armádu a letectvo . . . Keeoa Breungová: „ no , potom bola návšteva tiež , = navštívili nas v pliešovciach , teda mojho manžela navštívili = americké = jednotky . . . americké z = to bolo t taká tak = americká misia . . . a:* medzi nimi ten vedúci misie bol = s = bol pôvodu slovenského/slovenského . . . volal sa = kapitán . . . krásny človek , = áno , ale potom = tá m = americká misia bola vystriel"aná , = áno ? = je to veľmi = teda = povážlivé . . . nevie sa presne , = gdo to urobil . . . Keeoa Breungová: „ všetci boli zastrelení . . .
29	Breung-02	, = aj zak = schôdze . . . to boli stoprocentní ľudia , = tak ich syn bol spravodajský , áno . . . @jemu sa za @s = jemu sa podarilo ujsť vtedy , = keď boli ublížení . . . on bol nejak mimo = mimo = toho okruhu , = takže bol = tak = sa zachránil . . . úžasne statočný človek . . . oni pred = povstaním @chodili @do maďarska , = vyhadzovali mosty , = áno . . . vykradli = @skladiska = nemeckej armády = teda nacistickej = armáde . . . to boli abso = to boli tak odvážni ľudia . . . to bol = to bol ten = a poručík , = veľmi mladý chlapec , = ktorý práve ň = rok predtým bol vyradený v = vo Slovenskej/slovenskej akadémii v @ v a = v bratislave . . . tak oni dvaja chodili = nocami , áno , a vyhadzovali mosty = v maďarsku . . . to bola úžasne riskantná záležitosť , áno . . . a doniesli úžasné = správy , áno , že kol"ko týchto majú jednotiek = vv* = postavených a pripravených na:* = na:* = obsadzovanie pliešoviec , ktorí = už = prichádzali z maďarskej strany . . . lebo to bolo š = boli to = my sme = boli f@ f = @vlastne obkl"účení . . . Keeoa Breungová, Jane Breungová: „ ① však vtedy , ② v horách . . .

Obr. 2: Kontexty prídavného mena *slovenský* vo webovom rozhraní v korpuse s-hovor-4.0

Viac informácií o Slovenskom hovorenom korpuse a jeho tvorbe možno nájsť na stránke <http://korpus.sk/shk.html>.

Paralelné korpusy

Paralelný korpus je databáza rovnakých textov v dvoch alebo viacerých jazykoch. SNK poskytuje v súčasnosti prístup k štyrom dvojazyčným korpusom: slovensko-anglickému, slovensko-českému, slovensko-francúzskemu a slovensko-ruskému. V každom z nich sa dá vyhľadávať na základe slovenského aj inojazyčného slova, v slovensko-českom a slovensko-anglickom korpuse je možné vyhľadávanie aj na základe tagu v domácom aj cudzom jazyku.

Na obr. 3 je ukážka zo slovensko-českého paralelného korpusu, v ktorom sme hľadali slovenské slovo *čierňava* v slovenských textoch (zobrazuje sa červenou farbou v ľavej časti). Texty sú zarovnané na kratšie odseky, preto je možné vidieť aj vety okolo zvýraznenej vety, v ktorej sa nachádza hľadané slovo. Po kliknutí na číslo na začiatku konkrétneho riadku sa zobrazí základná bibliografická informácia o textoch (slovenskom aj českom), z ktorých pochádza daný kontext.

2493230	Možno som už starý , Poľana , či už čo — Čudné , nohy zdrevenejú ako zakliate . Hospodine , aká čierňava ! už aj hrmí — Cigánka čaruje , a hl'a , žrebček by sa páril ; a ja neskočím koňovi do hrivy , nič , len tŕpnem a vypliešťať okále . Ja nie , ale Štefan skočí .	Snad už jsem stár , Polano , či co — Divné , nohy zdřevění , jako by je zaklel . Hospodine , jaká černava ! už i hřmí — Cikánka čaruje , a vida , on zařije hřebeček ; a já neskočím koni do hřivy , nic , jen trnu a zevluju . Já ne , ale Štěpán skočí .
2529950	Zrazu zatúžil pri neobyčajných tónoch čarovnej piesne , aby bol slávny , vážený , silný , aby bol ako Ľudko . Struny gitary sa mu premenili na jasné biele priamky , ktoré utekali ďaleko do neznáma ako smelé šípy do čierňavy . Chcelo sa mu zmeniť celý svet a vyhnúť z neho zlobu , nepravosť a všetko , čo kazí radosť obyčajným ľuďom .	Zatoužil najednou při neobyčejných tónech té kouzelné písňě , aby byl slavný , silný , aby byl takový jako Ľuděk , a ještě tolik podivných věcí , tak krásných , které si dříve neuvědomoval , ho napadalo ... Každý nový akord struny vnikal do jeho duše a rozeznával v ní ozvuky citů dosud nepoznaných . Zvučící dřevo jako by žalovalo , tak tklivé byly jeho tóny , a zase jako by hrozilo i chlácholilo a kolébalo ...
2558490	Aké zvláštne slová ! Tajomné severské krajiny , tma a čierňava , tiché mesačné noci v divočine , lovci pri táboráku , západy slnka , muži červeného plemena , údolia strachu z indiánskych báji . . . Zvláštne bolo — keď prestala gitara hrať súčasne viaceré melódie , vždy sa chlapcom zazdalo , že pieseň stráca svoje čaro .	A ta podivná slova ! O tajemných severních zemích lkala Píseň úplňku , kde je vše tmavé a černé , o tichých měsíčních nocích v divočině , a zase o lovcích u táborového ohně , o západech slunce , o statečných mužích rudého plemene a o strašidelných údolích ze starých indiánských bájí ... Ale kupodivu : kdykoliv Rikitan odložil Zvučící dřevo , jež hrálo několika nápěvy současně , vždy se hochům zdálo , že píseň ztrácí na svém kouzlu .

Obr. 3: Kontexty slova *čierňava* v paralelnom slovensko-českom korpuse

Paralelné korpusy sú zdrojom materiálu na zisťovanie prekladových ekvivalentov medzi blízkopríbuznými aj vzdialenými jazykmi, na tvorbu prekladových slovníkov i na výučbu prekladateľov. Viac informácií o konkrétnych paralelných korpusoch, ktoré sa budujú v oddelení SNK, je možné nájsť na <http://korpus.sk/projects.html>.

Elektronické lingvistické zdroje

M. Šimková (2007) uvádza vo svojom príspevku aj samostatnú zložku SNK – *lingvistické zdroje v elektronickej podobe* (Krátky slovník slovenského jazyka, Slovník slovenského jazyka, Databáza priezvisk na Slovensku z roku 1998). Od roku 2007 pribudli ďalšie zdroje, ktoré môžu záujemcovia bezplatne využívať. Okrem pravidelne dopĺňaných čísel jazykovedných časopisov ako Kultúra slova, Slovenská reč a Jazykovedný časopis boli sprístupnené aj ďalšie zborníky vedeckých príspevkov, napr. edícia Sociolinguistica Slovaca, zborník Slovo – Tvorba – Dynamickosť, zborníky z kolokvií mladých jazykovedcov VARIA. Monografické diela sa rozšírili o Pravidlá slovenského pravopisu z roku 1931 a 1940, akademickú Morfológiu slovenského jazyka z roku 1966, Dynamiku slovnej zásoby súčasnej slovenčiny z roku 1989, ale aj novšie diela ako napr. Nový deklinatívny systém slovenských substantív od M. Sokolovej z roku 2007.

Dostupný je aj kompletný *Slowár Slowenský Česko-Latinsko-Ňemecko-Uherský* od A. Bernoláka z roku 1825. Slovník je prístupný celý vo formáte DJVU. Vyhľadávať sa v ňom dá aj na základe heslových slov i na stránke <http://slovniky.korpus.sk>, kde sú sprístupnené aj ďalšie lexikografické diela, napr. Pravidlá slovenského pravopisu, Slovník cudzích slov, Synonymický slovník slovenčiny, 5. zväzok Historického slovníka slovenského jazyka. Okrem toho je možné použiť aj špecifické databázy, napr. Názvy obcí SR, databázu urbanoným, databázu slovensko-českých a slovensko-anglických fráz. Posledné dve dvojjazyčné databázy sú založené na príslušných paralelných korpusoch.

Využitie SNK pri tvorbe cvičení

V nasledujúcej časti uvádzame niekoľko podnetov na tvorbu cvičení na hodiny slovenského jazyka v základných a stredných školách. Korpus sme použili ako zdroj materiálu, v niektorých prípadoch sme pri úlohách využili aj spomínané elektronické lingvistické zdroje (slovníky). Každé cvičenie obsahuje kľúč s odpoveďami. Jeho súčasťou je opis postupu, akým je možné vyhľadať materiál ku konkrétnej časti úlohy. Ako prvé uvádzame cvičenia pre stredné školy. Pri tvorbe cvičení pre základné školy uplatňujeme pokročilejšie vyhľadávanie, ktoré predpokladá zvládnutie spôsobov vyhľadávania, ktoré sme opísali v cvičeniach pre stredné školy. Pre oba stupne škôl uvádzame po tri cvičenia aj s odkazmi na konkrétne strany a učebné celky, ku ktorým sa predkladané cvičenia vzťahujú.

Cvičenia pre strednú školu

I. cvičenie

Členenie slovnej zásoby podľa expresívnosti (SLOVENSKÝ JAZYK PRE SŠ, s. 84)

1. Nájdite v textoch SNK slová s koncovkou *-ček*.

NÁMETY A ROZHĽADY

2. Vytvorte rebríček najfrekventovanejších zdrobnenín podstatných mien.
3. Ide vo všetkých prípadoch o expresívne slová?
4. V ktorých slohových útvaroch/žánroch sa tieto slová najčastejšie vyskytujú?

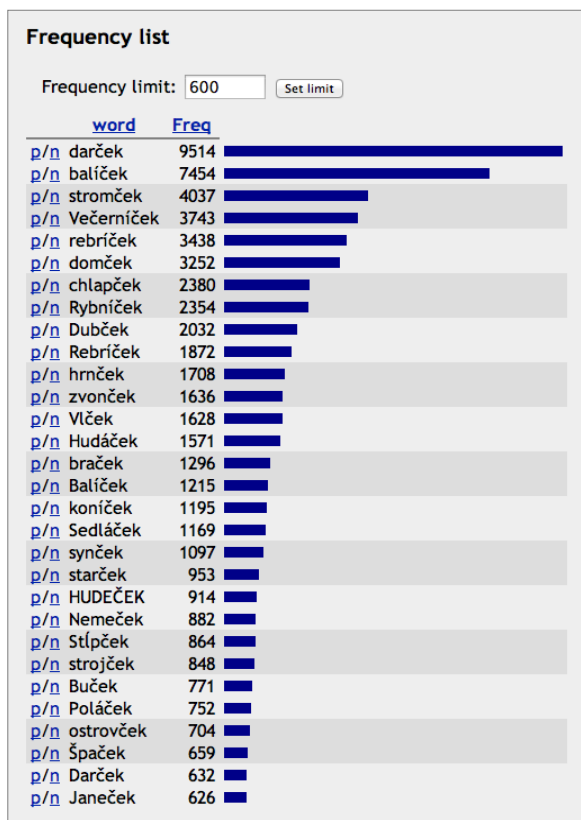
Pracovný postup pri vyhľadávaní

a) <http://bonito.korpus.sk>

Po kliknutí na položku Konkordancia → Nové hľadanie klikneme v ľavom menu na položku Typ hľadania (QUERY TYPE), ktorá sa následne doplní do hlavného okna. V rozbaľovacom okne položky Typ hľadania (QUERY TYPE) zvolíme atribút vyhľadávania Tvar slova (WORD FORM). Táto voľba sa ihneď objaví aj v nasledujúcom riadku. Doň vpíšeme reťazec **ček*, čo znamená, že hľadáme všetky také slová, ktoré sa končia na *ček*.

Po stlačení klávesy ENTER alebo kliknutím na Vytvoriť konkordanciu (MAKE CONCORDANCE) sa zobrazia kontexty všetkých slov s koncovkou *-ček*, ktoré sa nachádzajú v danom korpuse. Rovnakým spôsobom môžeme vyhľadať napr. slová s koncovkou *-ička*, *-ôčka*, *-tko*. Po kliknutí na položku Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY) – Tvary kľúčového slova (NODE FORMS) sa zobrazí zoznam hľadaných slov aj s počtom ich výskytov. Na obr. 4 je zoznam slov s koncovkou *-ček*, ktoré sa nachádzajú v korpuse viac ako 600-krát.

Obr. 4: Frekvenčný zoznam slov s koncovkou *-ček* v korpuse prim-5.0-sane (600+ výskytov)

NÁMETY A ROZHĽADY

Najfrekventovanejšie sú podstatné mená, napr.:

darček: zdrobnenina podstatného mena *dar*, **stromček:** zdrobnenina podstatného mena *strom*, **balíček:** zdrobnenina podstatného mena *balík*, **chlapček:** zdrobnenina podstatného mena *chlapec*, **Dubček:** priezvisko, **Rybníček:** priezvisko, **domček:** zdrobnenina podstatného mena *dom*...

b) <http://slovníky.korpus.sk/>

Významy niektorých zdrobnenín sa v jazyku posunuli, napr.:

rebríček

- aj zdrobnenina od 1. rebrík,
- aj 2. *hovor. stupnica, poradie osôb al. vecí podľa istých kritérií: spoločenský r.; r. najlepších športovcov*
- aj 3. *bot. liečivá rastlina s vysokou byľou, bielym súkvetím a perovitými listami, myší chvost, Achillea*

hrnček

- zdrobnenina k hrniec
- 2. **nádoba** na pitie s uškom; jej obsah: *porcelánový h. na kávu*

koniček

- 1. zdrobnenina ku kôň
- 2. A -a/-ček D a L -u **záľuba, hobby:** *venovať sa svojmu k-u;*

budíček

- 1. zdrobnenina k budík
- 2. **budík**
- 3. **zvukový signál na vstávanie:** b. je o šiestej, zaznel b.

c) <http://bonito.korpus.sk>

Po vyhľadání všetkých slov so zakončením na -ček klikneme v menu na položku Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY). V nej pomocou zistenia Frekvenčnej distribúcie žánru (TEXT TYPE FREQUENCY DISTRIBUTION → doc.genre) v štýlovo-žánrovej anotácii korpusu zistíme, v akých textoch sa slová s koncovkou -ček vyskytujú.

Najfrekventovanejší je žáner, ktorý sa v korpuse označuje skratkou tcl – článok, hneď za ním nasleduje žáner nov – román. Viac informácií o štýlovo-žánrovej anotácii a jej hodnotách je na stránke <http://korpus.sk/bibstyle.html>.

II. cvičenie

Tvorenie slov – slovotvorné predpony (SLOVENSKÝ JAZYK PRE SŠ, s. 87)

1. Nájdite v SNK slová s gréckou predponou *kryo-*.

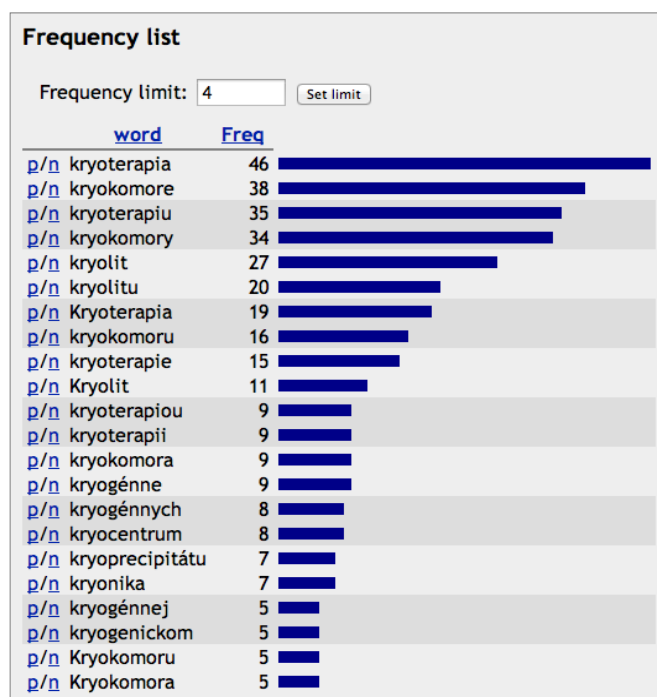
2. Vysvetlite pomocou online slovníka lexikálny význam piatich slov s predponou *kryo-*.

Pracovný postup pri vyhľadávaní

a) <http://bonito.korpus.sk>

Po kliknutí na položku Konkordancia → Nové hľadanie klikneme v ľavom menu na položku Typ hľadania (QUERY TYPE), ktorá sa doplní do hlavného okna. V rozbaľovacom okne položky Typ hľadania (QUERY TYPE) zvolíme atribút vyhľadávania základný tvar slova (LEMMA). Táto voľba sa ihneď objaví aj v nasledujúcom riadku. Doň vpíšeme hľadaný výraz v podobe *kryo.**, čo znamená, že hľadáme všetky také slová, ktoré sa začínajú na *kryo*. Po stlačení klávesy ENTER alebo kliknutí na Vytvoriť konkordanciu (MAKE CONCORDANCE) sa zobrazia kontexty všetkých slov začínajúcich sa na *kryo-*, ktoré sa nachádzajú v danom korpuse.

Po kliknutí na položku Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY) – Tvary kľúčového slova (NODE FORMS) sa zobrazí zoznam vyhľadaných slov aj s počtom ich výskytov. Na obr. 5 je zoznam slov s predponou *kryo-*, ktoré sa nachádzajú v korpuse najmenej 4-krát.

Obr. 5: Frekvenčný zoznam slov s predponou *kryo-* v korpuse prim-5.0-sane (4+ výskyty)

b) <http://slovníky.korpus.sk/>

V slovníkoch, ktoré sú k dispozícii na stránkach Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, je možné overiť význam vybraných slov, príp. vyhľadať ďalšie slová s prefixom *kryo-* a zistiť ich význam. Uvádzame pár príkladov:

Slovník cudzích slov

kryoterapia -ie ž. <g> lek. liečebná metóda používajúca nízke teploty najmä v gynekológii, očnom a kožnom lekárstve, liečba chladom, zmrazovaním;

kryoterapeutický príd.

kryolit -u m. <g> miner. číry, biely al. sivý až čierny a i. kusový jednoklonný nerast, fluorid hlinitosodný, slúžiaci na výrobu hliníka, mliečného skla a pod.;

kryolitový príd.

III. cvičenie

Dynamika slovnej zásoby (SLOVENSKÝ JAZYK PRE SŠ, s. 76)

1. V skupine slov, označujúcich reálie a používaných aktívne v istom časovom rozpätí (na Slovensku do novembra 1989), sú i slová *zväzák*, *päťročnica*, *doložka*.

Zistite, čo znamenali tieto slová pred rokom 1989 najskôr pomocou SNK a potom pomocou KSSJ v elektronickej podobe.

2. Zistite v SNK, v ktorých textoch sa tieto slová nachádzajú.

3. Ktoré prídavné mená sa spájajú so slovom *doložka*?

Pracovný postup pri vyhľadávaní a riešení

Vzhľadom na rozsah príspevku uvádzame riešenie len pre slovo *zväzák* (*zväzáčka*) a prikľadáme tipy na riešenie pri slove *doložka*.

a) <http://bonito.korpus.sk>

Po kliknutí na položku Konkordancia → Nové hľadanie klikneme v ľavom menu na položku Typ hľadania (QUERY TYPE), ktorá sa následne doplní do hlavného okna. V rozbaľovacom okne položky Typ hľadania (QUERY TYPE) zvolíme atribút vyhľadávania CQL (priamy zápis hľadaného výrazu pomocou rozšírených vyhľadávacích možností, resp. CQL syntaxe). Táto voľba sa ihneď objaví aj v nasledujúcom riadku. Doň vpíšeme hľadaný výraz: [lemma="zväzá.*" & tag="S.*"], čo znamená, že hľadáme všetky také slová, ktoré sa začínajú na *zväzá* a sú to len podstatné mená. Po stlačení klávesy ENTER alebo kliknutím na Vytvoriť konkordanciu (MAKE CONCORDANCE) sa zobrazia kontexty všetkých slov začínajúce sa na *zväzá-*, ktoré sa nachádzajú v danom korpuse.

Mlady fronty získalo Festivalový odznak tristošesť mladých **zväzákov**. Nuž, mladí kamaráti, vytrvajte a zapájajte sa aj do mládežou. Medzi účastníkmi bolo 3083 pionierov, 1831 **zväzákov**, 2706 turistov (z toho 693 členov TOM). Pri tejto príležitosti dr. Bundalu z TJ Trenčín, Ing. Haas zo Slávie SVŠT, **zväzáci** z Odborného učilišťa Závodov inžinierskej a priemyselnej Kľak a Ostrý Grúň a úcta k obetiam dala vznik myšlienke **zväzákov** z Odborného učilišťa Strojárskeho a metalurgického závodov nad 18 rokov, poväčšine žiaci z III. a IV. ročníka. **Zväzáci** sa zúčastnili besedy s mládežou a miestnymi funkcionármi motivovaný spomienkami na slávne dni bojov proti fašizmu. **Zväzáci** sa už usilovne pripravujú na toto veľké stretnutie, ktoré rámci i politickovochovnú činnosť. Veď každý mladý **zväzák** má ambície poznávať, učiť sa, vnímať nielen krásy musíme spomenúť aj Dedinu mládeže, úspešné podujatie **zväzákov** spred dvadsiatich piatich rokov. Skupina mladých odhodlaných majstrovstvá ČSSR koncom júna v Kutnej Hore. Budú štartovať **zväzáci** zo stredných škôl, jednotlivci i 3 - členné družstvá asi 1000 turistov, najmä členov kanoistických oddielov, **zväzáci**, pionierske a školské skupiny. Tieto skupiny sa stále súčasnému hnutiu. Bolí to npor. Ivan Čavajda z OS ZNB v Ziline, **zväzáci** z ÚAO MV v Rači a I. nástupca náčelníka HS VB mjr. údaje, dokladané citátmi z V. M. Profil a charakter „**zväzáka**, taviča a podnikového právnika ", v r. 1962 - 1969 dramatický konflikt. V Nikaragae sa pokúsili sandinistickí **zväzáci** vziať réžiu pápežovho stretnutia s veriáciami do vlastných u nás v redakcii na besede vtedajší predseda slovenských **zväzákov**. „Nemal by si sa postaviť na čelo chystanej demonštrácie vlády SR, ktorú pre istotu nikto neuverejnil. Učenlivý **zväzáčik** Problémy a prepád ekonomiky, ktoré na Slovensku vznikli ekonomiky, ale za dedičstvo z čias komunizmu. Učenlivý **zväzáčik**. Za minulého režimu takí hovorili, že za všetko môže minimálnou hranicou. “ (Juraj Mesík, sme . sk , 15 . 6 . 2010) **Zväzák** Figel' Ján Figel' spomenul v rozhovore pre Sme , že bol šéfom Technickej univerzity v Košiciach . Nuž musel byť naozaj dobrý **zväzák** , na čom nič nemení ani to , že ho neskôr funkcie zbavili , som sa dostala do jasličiek . Odvtedy som pionierka , aj **zväzáčka** . Akoby nechtiac som sa musela vysporiadať s totalitou . Veľmi prezidenta Snažlivý , ctižiadostivý , presvedčený " **zväzák** “ a slušný chlapec . Charakteristiky vystihujúce nejedného

Obr. 6: Ukážka konkordancie hľadaného výrazu [lemma="zväzá.*" & tag="S.*"]

NÁMETY A ROZHĽADY

Podľa textov v SNK dedukujeme, že *zväzák* bol člen skupiny mladých ľudí v období komunizmu. V KSSJ nájdeme význam slova *zväzák*:

zväzák -a mn. -ci m. člen mládežníckeho zväzu v býv. Česko-Slovensku v r. 1949 – 1989;

zväzáčka -y -čok ž.;

zväzácky *príd.*: z-a *košľa*

b) <http://bonito.korpus.sk>

Po vyhľadání podstatných mien začínajúcich sa na *zväzá* klikneme v menu na položku Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY). V nej pomocou frekvenčnej distribúcie roku vydania textu (TEXT TYPE FREQUENCY DISTRIBUTION → doc.date), v ktorom sa nachádza hľadaný výraz, zistíme, v akých textoch sa vyskytujú podstatné mená *zväzák*, *zväzáčka*. Kliknutím na položku Freq (frekvencia) v stĺpci hore sa výskyty utriedia na základe počtu vyhľadaných výskytov.

doc.date	Freq
p/n XXX	22
p/n 2004	10
p/n 2002	7
p/n 1980	7
p/n 1974	7
p/n 2010	5
p/n 1999	5
p/n 1990	5
p/n 1977	5
p/n 1975	5
p/n 2009-11-28	4
p/n 2009	4
p/n 2008-11-14	4
p/n 2008-07-04	4
p/n 2005	4
p/n 2003	4
p/n 2000	4
p/n 1999-05-11	4
p/n 2009-11-17	3
p/n 2009-01-31	3
p/n 2008	3
p/n 2002-08	3
p/n 1999-07-01	3
p/n 1991	3

Obr. 7: Frekvenčný zoznam rokov vydania textov, v ktorých sa nachádza hľadaný výraz [*lemma*="zväzá.*" & *tag*="S.*"] v korpuse prim-5.0-sane (3+ výskyty)

Kliknutím na značku *p* na začiatku každého riadku sa zobrazia len tie texty, ktoré boli vydané v príslušnom roku. Na obr. 8 sú príslušné výskyty textov obsahujúcich slovo začínajúce sa na *zväzá* z roku 1974.

NÁMETY A ROZHĽADY

KSL74	Festivalový odznak tristotísíc mladých zvázákov . Nuž , mladí kamaráti , vytrvajte a
KSL74	účastníkmi bolo 3083 pionierov , 1831 zvázákov , 2706 turistov (z toho 693 členov TOM
KSL74	Trenčín , Ing . Haas zo Slávie SVŠT , zvázáci z Odborného učilišťa Závodov inžinierskej
KSL74	a úcta k obetiam dala vznik myšlienke zvázákov z Odborného učilišťa Strojárskeho
KSL74	pováčšine žiaci z III . a IV . ročníka . Zvázáci sa zúčastnili besedy s mládežou a miestnymi
KSL74	spomienkami na slávne dni bojov proti fašizmu . Zvázáci sa už usilovne pripravujú na toto veľké
KSL74	politicko-výchovnú činnosť . Ved' každý mladý zvázák má ambície poznávať , učiť sa , vnímať

Obr. 8: Konkordancia lemy *zvázák* z textov vydaných v roku 1974; korpus prim-5.0-sane (3+ výskytov)

Kliknutím na bogocong (KSL74) na začiatku riadku je možné získať celú štýlovo-žánrovú anotáciu konkrétneho textu:

doc.bogo KSL74
doc.cong Krásy Slovenska 1974
doc.date 1974
doc.orgd 1974
doc.name Krásy Slovenska
doc.orgn YYY
doc.auth XXX
doc.orga YYY
doc.auts YYY
doc.lang slk
doc.orgl YYY
doc.trnn org
doc.trnr YYY
doc.trns YYY
doc.isbn YYY
doc.issn 0323-0643
doc.rhym nrh
doc.type inf
doc.subt pub
doc.genr tcl
doc.subg
doc.domn lif
doc.subd amu
doc.medi jou
doc.vari std
doc.para tru
doc.emph fls
doc.dcr tru
doc.comn ks1974-2009-11-03-final.odt
doc.corr tru
doc.bibl Krásy Slovenska. Bratislava: Vydavateľstvo Dajama 1974, roč. 51, č. 1-6.
doc.id 2010-01-13-i-1
doc.sent 18140
doc.word 307265
doc.lice 3

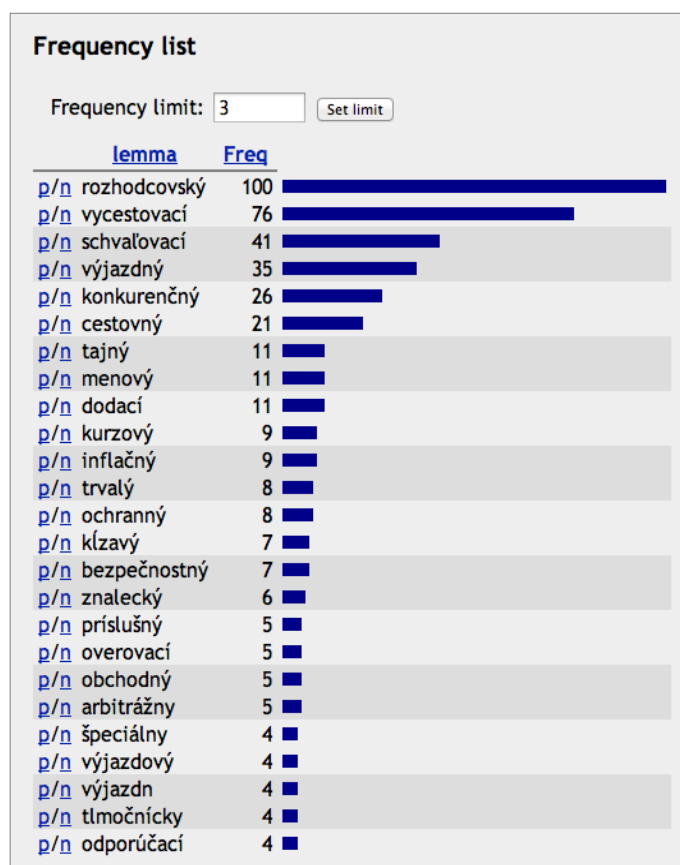
c) Tip na riešenie úlohy 3 (slovo *doložka*)

Na túto otázku môžeme v korpuse získať odpoveď dvoma spôsobmi:

NÁMETY A ROZHĽADY

1. Hľadanie pomocou CQL (QUERY – CQL): [lemma="A.*f.*"] [lemma="doložka"] – korpusový nástroj vyhledá priamo všetky bezprostredné spojenia prídavného mena v ženskom rode a podstatného mena *doložka* v celej jej paradigme.

2. Hľadanie pomocou lemy (QUERY – LEMMA): *doložka*. Na vyhledané výskyty aplikujeme pozitívny filter (vľavo v menu FILTER (positive) s hľadaným rozsahom -1 až 0 (jedna pozícia vľavo od hľadaného slova), pričom do filtra zadáme Typ hľadania (QUERY TYPE): CQL a doň výraz [tag="A.*f.*"]. Aby sme získali všetky prídavné mená ženského rodu bezprostredne stojace pred slovom *doložka*, použijeme v položke Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY) možnosť Viacúrovňovej frekvenčnej distribúcie (MULTILEVEL FREQUENCY DISTRIBUTION), kde v prvom stĺpci zvolíme atribút LEMMA a počítanie frekvenčnej distribúcie hľadaného slova na pozícii 1L (jedno slovo vľavo od hľadaného výrazu).

Obr. 9: Ukážka frekvenčnej distribúcie lemy, ktoré sa spájajú so slovom *doložka* z ľavej strany; korpus prim-5.0-public-sane

Sledovanie dobového výskytu slov je zaujímavé v korpuse *r55az89*, ktorý obsahuje len texty z rozmedzí rokov 1955 – 1989. Na porovnanie je možné sledovať používanie niektorých dobových slov napr. v textoch z webového korpusu *web*.

Cvičenia pre základnú školu

I. cvičenie

Opakovanie učiva zo 4. ročníka (SLOVENSKÝ JAZYK PRE 5. ROČNÍK ZŠ, s. 7 – 9)

1. Pracujte v skupinách. Nájdite v SNK aspoň 15 slov, ktoré sú vytvorené iba zo spoluhlások.
2. Zaraďte nájdene slová do slovných druhov.

Pracovný postup pri vyhľadávaní a riešení

Existujú dva spôsoby vyhľadania slov zložených zo spoluhlások. V oboch je potrebné použiť vyhľadávanie pomocou CQL.

1. Hľadanie pomocou CQL (QUERY – CQL): `[word="(?)[^aeiouyáéúóíýäö]+"` & `tag!="(Z|O|W|Q|#|%)"]`, čo znamená, že hľadáme všetky slová zložené len zo spoluhlások (nezáleží na veľkosti písmen v slove), ktoré nie sú interpunkčným znamienkom (Z), číslicou (O), značkou (W), neurčiteľným slovným druhom (Q), neslovným elementom (#) a citátovým výrazom (%). Po zobrazení konkordancie aplikujeme negatívny filter v rozpätí od 0 do 0 na všetky slová, ktoré sú zložené z jedného písmena (predložky, napr. *s, z, v*) do políčka CQL vpíšeme `[word="."]`. Následne získame konkordancie všetkých výskytov požadovaných slov.

Kliknutím na Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY) – Tvary kľúčového slova (NODE FORM) získame zoznam slov zložených len zo spoluhlások aj s frekvenciou výskytu jednotlivých tvarov.

2. Hľadanie pomocou CQL (QUERY – CQL):

`[word="(?)([b|c|č|d|ď|f|g|h|j|k|l|ľ|í|m|n|ň|p|r|ř|s|š|t|ť|v|w|z|ž|q|x])+"` & `tag!="(Z|O|W|Q|#|%)"]`, čo znamená, že hľadáme všetky slová zložené len zo spoluhlások (nezáleží na veľkosti písmen v slove), ktoré nie sú interpunkčným znamienkom (Z), číslicou (O), značkou (W), neurčiteľným slovným druhom (Q), neslovným elementom (#) a citátovým výrazom (%).

Vyhľadané slová sú napr. *krv, krk, prv, vrch, prst, krst, vlk, smršť, skrz, krč, sklz, chlp, vrt, spln, prd, chrt, krt, vrt'*...

Riešenie úlohy s identifikáciou slovných druhov, napr. :

podstatné mená: *krv, krk, vrch, prst, krst, vlk, sklz, chlp, vrt, spln, prd, chrt, krt, smršť*

predložka: *skrz*

príslovka a spojka: *prv*

sloveso: *krč, vrt'*

II. cvičenie

Stupňovanie prídavných mien (SLOVENSKÝ JAZYK PRE 5. ROČNÍK ZŠ, s. 95)

1. Zistíte podľa textov SNK , ktoré prídavné mená sa najčastejšie používajú v 3. stupni?
2. Desať najčastejších prídavných mien vystupňujte.
3. Pomocou Pravidiel slovenského pravopisu online skontrolujte, či ste správne vytvorili 3. stupeň.

Pracovný postup pri vyhľadávaní

Pri zadávaní zvolíme vyhľadávanie pomocou CQL a do políčka vpíšeme [tag="A.*z"], čo znamená, že hľadáme všetky také prídavné mená, ktoré sú v superlatíve.

Po zobrazení konkordancie klikneme na položku Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY) – Tvary kľúčového slova (NODE FORMS) a zobrazí sa zoznam najfrekvencovanejších tvarov prídavných mien. Po kliknutí na položku Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY) zvolíme v položke Viacúrovňová frekvenčná distribúcia (MULTILEVEL FREQUENCY DISTRIBUTION) v prvom stĺpci atribút LEMMA a pod ňou položku Kľúčové slovo (NODE). Na obr. 9 je časť zoznamu prídavných mien, ktoré sa používajú v superlatíve.

	lemma	Freq
p/n	veľký	253042
p/n	dobrý	219869
p/n	vysoký	147612
p/n	blízky	79299
p/n	dôležitý	42560
p/n	nový	36976
p/n	zlý	34744
p/n	starý	28884
p/n	malý	27429
p/n	pekný	24169
p/n	významný	23034
p/n	silný	21826
p/n	nízky	21587
p/n	úspešný	19698
p/n	rád	16857
p/n	známy	16314
p/n	mladý	16178
p/n	ťažký	13761
p/n	rýchly	11496
p/n	častý	11471
p/n	drahý	9792
p/n	vhodný	8779
p/n	bohatý	8515
p/n	dlhý	7092
p/n	výrazný	6747
p/n	zaujímavý	6367
p/n	cenný	6303
p/n	lacný	6287
p/n	slávny	6002

Obr. 9: Ukážka frekvenčnej distribúcie lem vyhľadaného výrazu; korpus prim-5.0-public-sane, 8000+ výskytov

III. cvičenie

Vzor dievča (SLOVENSKÝ JAZYK PRE 5. ROČNÍK ZŠ, s. 80)

1. Pomocou SNK nájdite najfrekvencovanejšie podstatné mená stredného rodu, ktoré sa skloňujú podľa vzoru *dievča* (v lokáli množného čísla zakončené na *-atách*).
2. Pomocou Synonymického slovníka slovenského jazyka v elektronickej podobe nájdite k piatim nájdеным slovám slová s podobným významom, ktoré sa skloňujú podľa iného vzoru.

Pracovný postup pri vyhľadávani

Do položky Typ hľadania (QUERY TYPE) – CQL vpíšeme výraz: [word=".*atách" & tag="SSnp6"], čo znamená, že hľadáme všetky také slová, ktoré sa končia na *atách* a sú to len podstatné mená stredného rodu v 6. páde množného čísla. Po stlačení klávesy ENTER alebo kliknutím na Vytvoriť konkordanciu (MAKE CONCORDANCE) sa zobrazia kontexty všetkých podstatných mien, ktoré majú v lokáli množného čísla koncovku *-atách*, v konkrétnom korpuse.

Po kliknutí na položku Frekvenčná distribúcia (FREQUENCY) – Tvary kľúčového slova (NODE FORMS) sa zobrazí zoznam hľadaných slov aj s počtom ich výskytov.

word	Freq
p/n zvieratách	1458
p/n dievčatách	579
p/n dvojčatách	82
p/n vnúčatách	71
p/n mlád'atách	37
p/n kurčatách	37
p/n šteňatách	23
p/n prasatách	21
p/n trojčatách	18
p/n morčatách	18
p/n kniežatách	18
p/n Blatách	12
p/n jahňatách	5
p/n blatách	5
p/n tel'atách	4
p/n srnčatách	4
p/n pravnúčatách	4
p/n minišatách	4
p/n dojčatách	4
p/n batol'atách	4
p/n zlatách	3
p/n medvied'atách	3

Obr. 10: Ukážka frekvenčnej distribúcie podstatných mien stredného rodu zakončených na *-atách*; korpus prim-5.0-public-sane, 2+ výskyty

Riešenie úlohy 1:

zvíera, dievča, dvojča, vnúča, mláďa, kurča, šteňa, prasa, trojča, morča...

LITERATÚRA

- KRAJČOVIČOVÁ, J. – KESSELOVÁ, J. – SEDLÁKOVÁ, M. – HIRSCHNEROVÁ, Z.: *Slovenský jazyk pre 5. ročník základných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2009.
- HINCOVÁ, K. – HÚSKOVÁ, A.: *Slovenský jazyk pre 1. – 4. ročník stredných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2008.
- Slovensko-český paralelný korpus* – par-skcs-all-2.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2011. Dostupný na webe: <http://korpus.sk:8097/manatee.ks/index>
- Slovenský hovorený korpus* – s-hovor-4.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2011. Dostupný na webe: <http://korpus.juls.savba.sk>.
- Slovenský národný korpus* – prim-5.0-public-sane. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2011. Dostupný na webe: <http://korpus.juls.savba.sk>.
- ŠIMKOVÁ, M.: Slovenský národný korpus ako pomôcka pri výučbe slovenského jazyka. In: *K problematike vyučovanie materinského jazyka a literatúry II*. Bratislava: Univerzita Komenského 2007, s. 64 – 77.